

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนชุมชนบ้านวังจ้อม อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ
3. การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
4. การพัฒนาสถานศึกษาสู่สถานศึกษาพอเพียง
5. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1. ความเป็นมาของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริสั่งแนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ เมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถพัฒนาที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียว อาจเกิดปัญหาได้จึงทรงเน้นการมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่ในเบื้องต้นก่อน เมื่อมีพื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควรแล้วจึงสร้างความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้น ถ้าจะใช้ภาษาเศรษฐศาสตร์อธิบายความหมายก็คือ แทนที่จะเน้นการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมนำการพัฒนาประเทศ ควรที่จะสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจขั้นพื้นฐานก่อน คือทำให้ประชาชนในชนบทส่วนใหญ่พอมีพอกิน ก่อนจะเน้นการพัฒนาในระดับสูงขึ้น แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีสถานภาพที่สำคัญ 2 ประการคือ 1) เป็นทิศทางสำคัญในการพัฒนาประเทศ ซึ่งจะต้องประกอบด้วยกิจกรรมที่ทำให้สามารถพึ่งตนเองได้โดยไม่จำเป็นต้องผ่านระบบตลาดอย่างน้อยหนึ่งในสี่ของกิจกรรมทั้งหมด 2) เป็นแนวคิดในการดำเนินชีวิตที่ประกอบด้วย ความพอเพียงหรือพอประมาณ คือ ไม่ฟุ้งเฟ้อแต่ก็ไม่จำเป็นต้องกระเปียดกระเสียดจนเกิดความเดือดร้อน ที่สำคัญจะต้องมีเหตุผล ชื่อสัตย์สุจริต (ถวัลย์ มาศจรัส, 2550: 30)

2. ความหมายปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริสั่งแนะแนวทางการดำเนินชีวิตให้กับคนไทยทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน โรงเรียนจนถึงระดับของรัฐ นามาใช้เป็นแนวทางการบริหารองค์การและพัฒนาประเทศ โดยให้อยู่ในหลักการพอประมาณ

มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยมีเงื่อนไขของความรู้อย่างดี คุณธรรม ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ดังนี้

สุนัย เศรษฐบุญสร้าง (2550:10-11) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ปรัชญาซึ่งถึงแนวการดา รงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว พอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบเพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ก่อเกียรติ วิริยะกิจพัฒนา (2550:37) ได้กล่าวสรุปว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของคนโดยการพึ่งพาตนเอง มีความประหยัด พัฒนาตนเองให้มีการเรียนรู้ ภูมิปัญญา สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณค่าอย่างยั่งยืน มีจิตสำนึกที่ดีต่อตนเองและสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ถือเป็นแนวทางที่คนไทยจะต้องรู้เพื่อนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนที่จะเป็นกำลังของประเทศในอนาคต ครูจึงควรนำความรู้เศรษฐกิจพอเพียงไปส่งเสริมในโรงเรียน

เกษม วัฒนชัย (2552:18) ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า หลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนสำหรับทุกประเทศในโลก โดยเฉพาะการสร้างเสริมความเข้มแข็งเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์

ประเวศ วะสี (2550:5-6) ได้แสดงความคิดเห็นของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ ในหนังสือเศรษฐกิจพอเพียงและประชาคมแนวทางการพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม ดังนี้

- 1) พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
- 2) จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้ คนที่ไม่พอจะรักคนอื่นไม่เป็นและทำลายมาก
- 3) สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม ทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้ เช่น การทำเกษตรผสมผสาน ซึ่งได้ทั้งอาหารได้ทั้งสิ่งแวดล้อมและได้ทั้งเงิน
- 4) ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็งจะทำให้สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม
- 5) ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง
- 6) อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง ซึ่งวัฒนธรรม หมายถึง วิธีการดำรงชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย
- 7) มีความมั่นคงพอเพียงไม่ใช่วาบวาบ เดี่ยวรวยแบบกะทันหัน เดี่ยวตกงานไม่มีกินไม่มีใช้

กระทรวงศึกษาธิการ (2552: 9) ได้ให้ความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่า หมายถึง ปรัชญาที่เป็นทั้งแนวคิด หลักการ และแนวทางปฏิบัติตนของแต่ละบุคคล และองค์กร โดยคำนึงถึงความพอประมาณกับศักยภาพของตนเองและสภาวะแวดล้อม ความมีเหตุมีผลที่ถูกต้องตามความเป็นจริง และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง คือ ไม่ประมาท ในการดำเนินชีวิต โดยใช้ความรู้ต่างๆ อย่างถูกหลักวิชาการ ด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง ควบคู่ไปกับการมี คุณธรรม คือ รู้จัก แยกแยะผิดชอบชั่วดี ละอายที่จะทำความชั่ว เกรงกลัวต่อผลจากการกระทำ ที่ไม่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมไม่เบียดเบียนผู้อื่นหรือสังคม มีการแบ่งปัน ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แก่ผู้อื่น และชีวิตอื่นๆ เห็น ความสำคัญของการร่วมมือปรองดองกันในสังคม นาไปสู่การพัฒนา และความเจริญก้าวหน้า ที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลง ทางด้านวัตถุ/เศรษฐกิจ ด้านสังคม/ชุมชน ด้านทรัพยากร ธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม/ความเชื่อ/ค่านิยมต่างๆ

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึงแนวคิดและแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างมั่นคง บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง พอมีพอกิน รู้จักพอประมาณ มีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี บนพื้นฐานความรู้และคุณธรรม

3. องค์ประกอบหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

กระทรวงศึกษาธิการ (2552:12-14) กล่าวถึงองค์ประกอบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่า มีหลักพิจารณาอยู่ 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1) กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็นโดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของ สังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤตเพื่อความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนา

2) คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ทุกระดับโดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3) ค่านิยม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อมๆ กัน ดังนี้

3.1) ความพอประมาณ หมายถึง การจะทำอะไร มีความพอดี พอเหมาะ พอควร ต่อความจำเป็น เหมาะสมกับฐานะของตนเอง สภาวะสังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นหรือไม่ การใช้ทรัพยากรในการดำเนินการก็ต้องให้พอประมาณ ไม่มากเกินไปจนศักยภาพ และก็ต้องไม่น้อยเกินไปจนขาดแคลน ไม่เพียงพอที่จะดำเนินการได้ ซึ่งการจะตัดสินใจว่าอยู่ในระดับพอประมาณนี้จำเป็นต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ ในการวางแผน และตัดสินใจและต้องอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมด้วย เช่น ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่ทำให้สังคมเดือดร้อนและไม่ทำลายธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่างๆ อย่างมีเหตุผล ครบวงจร บนพื้นฐานของความถูกต้อง ความเป็นจริงตามหลักวิชาการหลักกฎหมายหลักศีลธรรม

3.2) จริยธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงาม โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่ เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ ทั้งในระยะสั้น ระยะยาว ทั้งต่อตนเองต่อผู้อื่นและส่วนรวม อย่างรอบคอบ การคิดพิจารณาแยกแยะ ให้เห็นความเชื่อมโยงของเหตุปัจจัยต่างๆ

อย่างต่อเนื่อง อย่างเป็นระบบ จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีข้อผิดพลาดน้อย และก็เช่นเดียวกัน การที่จะวางแผน ดำเนินการ หรือจะทำอะไรอย่างสมเหตุสมผลได้นั้น ต้องอาศัย ความรอบรู้ มีความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ที่จะจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ และแสวงหาความรู้ ที่ถูกต้องอย่างสม่ำเสมอ มีความรอบคอบในการคิด พิจารณา ตัดสินใจ โดยใช้ สติ ปัญญาอย่างเฉลียวฉลาด ในทางที่ถูกต้อง

3.3) การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่ ท่วงที กล่าวโดยย่อ คือ การที่จะทำ อะไรอย่างไม่เสียหายไป ไม่ประมาทคิดถึงแนวโน้มความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ แล้วเตรียมตนเอง เตรียมวิธีการทำงาน เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เพื่อการทำงานสามารถดำเนินไปได้ โดยไม่ชุลลุก

4) เจื่อนใจ การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้อง อาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ เจื่อนใจความรู้ ประกอบด้วย การฝึกตนให้มีความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน มีความรอบคอบและความระมัดระวังเพื่อ ประกอบการวางแผน เจื่อนใจคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างให้เป็นพื้นฐาน จิตใจของคนในชาติ ประกอบด้วย ด้านจิตใจ คือ การตระหนักในคุณธรรม รู้ผิดชอบชั่วดี ซื่อสัตย์ สุจริต ใช้สติปัญญาอย่าง ถูกต้องและเหมาะสมในการดา เนินชีวิต และด้านการกระทำ คือ มีความขยันหมั่นเพียร อดทนไม่โลภ ไม่ตระหนี่ รู้จักแบ่งปัน และรับผิดชอบในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

5) แนวทางปฏิบัติ / ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมา ประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ ทั้งวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมโดยได้สรุปว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่เป็นทั้งแนวคิด หลักการ และแนวทางปฏิบัติของแต่ละบุคคลและองค์กร โดยคำนึงถึงความพอประมาณกับศักยภาพ ของตนเองและสภาวะแวดล้อม เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ โดยอาศัยความมีเหตุผล และการมี ภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง โดยใช้ความรู้อย่างถูกหลักวิชาการด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง ควบคู่ไป กับการมีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ไม่เบียดเบียนกัน แบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และร่วมมือ ประองตองกันในสังคม ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างสายใยเชื่อมโยงคนในภาคส่วนต่างๆ ของสังคมเข้าด้วยกัน สร้างสรรค์พลังในทางบวก นำไปสู่ความสามัคคี การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการ เปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ได้ ดังแสดงในภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 แสดงองค์ประกอบหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ที่มา: กระทรวงศึกษาธิการ (2552:14)

รงค์ ประพันธ์พงศ์ (2550: 34) กล่าวถึงองค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งเน้นทางสายกลาง หรือแบบมัชฌิมาปฏิปทาตามหลักพุทธศาสนา คำนิยามเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 3 คุณลักษณะที่เป็นห่วงสอดร้อยประสานกันเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ได้แก่

- 1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ
- 2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ
- 3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

นอกจากคุณลักษณะ 3 ห่วงดังกล่าวแล้ว สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ การกำหนดเงื่อนไขไว้ 2 ประการ เพื่อการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน นั่นคือเงื่อนไขต่อไปนี้

1) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้น มาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

2) เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

ถวัลย์ มาตรฐาน, 2550: 31) กล่าวถึงองค์ประกอบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่า มีหลักพิจารณาอยู่ 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1) กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงชีวิตและปฏิบัติในทางที่ควรจะเป็นโดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤตเพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2) คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติในทุกระดับ โดยเน้นทางปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3) คำนิยามความพอเพียงประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน ดังนี้

3.1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

3.2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ ทั้งในระยะสั้น และระยะยาวอย่างรอบคอบ

3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4) เงื่อนไขการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมพื้นฐาน คือ 1) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ 2) เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ และไม่ตระหนี่

5) แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

สรุปได้ว่าองค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี บนพื้นฐานคุณธรรมนำความรู้ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี

4. แนวทางการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันดังต่อไปนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2552: 15-17) กล่าวว่า หลักพอเพียงเป็นหลักการดำเนินชีวิตตามแนวทางสายกลางที่ไม่สุดโต่งไปข้างใดข้างหนึ่ง เป็นวิธีการที่เน้นการรักษาความสมดุลในการปฏิบัติภารกิจต่างๆ บนพื้นฐานของความเป็นจริง ความถูกต้องอย่างเป็นเหตุเป็นผล และไม่ประมาท ไม่เสี่ยง เป็นหลักการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยซึ่งมีพื้นฐานตั้งอยู่บนหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา อันเป็นคำสอนที่เป็นสากล ทนสมัยตลอดเวลา เพราะเป็นคำสอนที่ทุกคนสามารถนำไปปฏิบัติได้ เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในปัจจุบันกับการปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นหลักคิดและแนวทางในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างพอเพียง คือ เจริญก้าวหน้าไปอย่างสมดุล และมีความสุขตามอัตภาพ และพร้อมที่จะร่วมรับผิดชอบภารกิจอันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม คนที่พัฒนาตนเองจนสามารถดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงจึงหมายถึง เป็นคนที่ทั้งดีและเก่ง คือมีคุณธรรมกำกับความรู้ สามารถคิดพิจารณาแยกแยะ ถูกผิด ควรไม่ควรในการใช้ความรู้ทางวิชาการ และวิชาชีพไปในทางที่ถูกต้องกับหลักวิชา สามารถปรับใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละสภาพแวดล้อม (ภูมิสังคม) และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม นอกจากนี้แล้ว ยังต้องมีความเพียร อุตสาหะในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการศึกษาหาความรู้ เพื่อให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลง และการทบทวนข้อผิดพลาด/แก้ไขข้อบกพร่องของตนเองอย่างต่อเนื่องคนที่สามารถใช้ชีวิตให้ก้าวหน้าไปอย่างสมดุล มั่นคง และยั่งยืน หมายถึง คนที่สามารถบริหารจัดการชีวิตในด้านต่างๆ ได้อย่างสมดุล ในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ (บริหารรายรับรายจ่ายการออม ต่างๆ) ด้านสังคม (ครอบครัวอบอุ่น ช่วยเหลือแบ่งปันให้แก่สังคม รู้รักสามัคคีเป็นต้น) ด้านสิ่งแวดล้อม (รักษาสภาพแวดล้อม ดูแลที่อยู่อาศัย/ชุมชน ให้สะอาด เป็นระเบียบ เป็นต้น) และด้านวัฒนธรรม (มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมไทย ภูมิใจในเอกลักษณ์ความเป็นไทย เช่น ศิลปหัตถกรรมที่วิจิตร ประณีต ละเอียดย การมีน้ำใจ มีสัมมาคารวะ เป็นต้น)

การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงทำได้หลายด้าน และหลายรูปแบบ ครอบคลุมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รวมถึงวัฒนธรรม ซึ่งสามารถนำมา ประยุกต์ใช้ในระดับบุคคล ครอบครัว ระดับชุมชน ระดับชาติ ไม่มีสูตรสำเร็จ แต่ละคนจะต้องพิจารณาปรับใช้ตามความเหมาะสม ให้สอดคล้องกับเงื่อนไข และสภาวะที่ตนเผชิญอยู่ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยให้เราฉุกคิด ว่ามีทางเลือกอีกทางหนึ่งที่จะช่วยให้ชีวิตมีความก้าวหน้าไปพร้อมๆ กับความสมดุลความยั่งยืนและความมั่นคง

4.1 การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในระดับต่างๆ

ยกตัวอย่าง เช่นการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงระดับเกษตรกร ตัวอย่างภาคปฏิบัติ ที่รู้จักกันแพร่หลายของหลักเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ “เกษตรทฤษฎีใหม่” ที่เน้นการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน โดยเริ่มต้นจากการสร้างความมั่นคงพื้นฐานในระดับครัวเรือนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ในระดับหนึ่งก่อน(ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการบริหารจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ อย่างคุ้มค่า โดยอาศัยหลักการรักษาสมดุลทางธรรมชาติ เพื่อให้ครอบครัวเกษตรกร พออยู่ พอกิน ไปได้อย่างมั่นคงซึ่งหลังจากนั้นแล้วก็สามารถก้าวเข้าสู่การรวมตัวกันทำกิจกรรมต่างๆ ในรูปกลุ่ม องค์กร หรือชุมชนที่ครอบครัวเดียวอาจจะทำไม่ได้ เช่น การตั้งกองทุนออมทรัพย์ กองทุนสวัสดิการ ธนาคารโคกระบือ กลุ่มแม่บ้านประกอบอาชีพเสริม สหกรณ์ร้านค้าต่างๆ เป็นต้น เพื่อให้การดำเนินชีวิตมีความสมดุลมากขึ้น และสามารถพร้อมรับผลกระทบทางบวกและป้องกันแรงกระแทกทางลบจากภายนอกได้(ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2) และท้ายสุดเป็นการเชื่อมโยงกับธุรกิจขนาดใหญ่ ภาครัฐหรือองค์กรต่างๆ นอกกลุ่ม เพื่อขยายขอบเขตความร่วมมือในรูปแบบต่างๆ ไปสู่ระดับประเทศในที่สุด(ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3) การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคล/ครอบครัว เริ่มต้นจากการเรียนรู้วิชาการและทักษะต่างๆ ที่จา เป็น เพื่อให้สามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ พร้อมทั้งเสริมสร้างคุณธรรม จนมีความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม และอยู่ร่วมกับระบบนิเวศอย่างสมดุล เพื่อจะได้มีความเกรงกลัวและละอายต่อการประพฤติ ผิดมิชอบไม่ตระหนี่ เป็นผู้ให้ เกื้อกูล แบ่งปัน มีสติยังคิดพิจารณาอย่างรอบคอบก่อนที่จะตัดสินใจ หรือกระทำการใดๆ จนกระทั่งเกิดเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีในการดำรงชีวิต โดยสามารถคิดและกระทำบนพื้นฐานของความมีเหตุมีผล พอเหมาะ พอประมาณกับสถานภาพ บทบาทและหน้าที่ของแต่ละบุคคล ในแต่ละสถานการณ์ แล้วเพียรฝึกปฏิบัติเช่นนี้จนตนสามารถทำตนให้เป็นพึ่งของตนเองได้และเป็นพึ่งของผู้อื่นได้ในที่สุด

1) การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชน

ชุมชนพอเพียง ประกอบด้วย บุคคล/ครอบครัวต่างๆ ที่มีความพอเพียงแล้ว คือ มีความรู้และคุณธรรมเป็นกรอบในการดาเนินชีวิตจนสามารถพึ่งตนเองได้ บุคคลเหล่านี้มารวมกลุ่มกันทำกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องเหมาะสมกับ สถานภาพ ภูมิสังคมของแต่ละชุมชน โดยพยายามใช้ทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ผ่านการร่วมแรงร่วมใจ ร่วมคิดร่วมทำ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคลหลาย สถานภาพ ในสิ่งที่จะสร้างประโยชน์สุขของคนส่วนรวมและความก้าวหน้าของชุมชนอย่างมีเหตุผล โดยอาศัยสติ ปัญญา ความสามารถของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและบนพื้นฐานของความ ซื่อสัตย์สุจริต อดกลั้นต่อการกระทบกระทั่ง ขยันหมั่นเพียร และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือ แบ่งปันกันระหว่างสมาชิกชุมชนจนนำไปสู่ความสามัคคีของคนในชุมชน ซึ่งเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีของชุมชน จนนำไปสู่การพัฒนาของชุมชนที่สมดุลและพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ จนกระทั่งสามารถพัฒนาไปสู่เครือข่ายระหว่างชุมชนต่างๆ

2) การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงระดับประเทศ

ภาครัฐจำเป็นต้องมีแผนการ บริหารจัดการประเทศ ที่ส่งเสริมให้บุคคล/ชุมชนต่างๆ มีวิถีปฏิบัติ มีความร่วมมือ และการพัฒนาในสาขาต่างๆ ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และดำเนินการตามแผนดังกล่าวอย่างรอบคอบ เป็นขั้นตอน เริ่มจากการวางรากฐานของประเทศให้มี

ความพอเพียง โดยส่งเสริมให้ประชาชนส่วนใหญ่ สามารถอยู่อย่างพอกิน และพึ่งตนเองได้ ด้วยมีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ และมีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียร เอื้อเฟื้อแบ่งปันและใช้สติปัญญา ในการตัดสินใจและดำเนินชีวิต พร้อมทั้งส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างกลุ่มคนต่างๆ จากหลากหลายภูมิสังคมหลากหลายอาชีพ หลากหลายความคิด ประสบการณ์ เพื่อสร้างความเข้าใจ และรู้ความเป็นจริงระหว่างกันของคนในประเทศ จนนำไปสู่ความสามัคคี และจิตสำนึกที่จะร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าไป อย่างสอดคล้อง สมดุลกับ สถานภาพความเป็นจริงของคนในประเทศอย่างเป็นขั้นเป็นตอน

ประชาธิปไตยบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง การมีบุคลิกภาพและวิถีชีวิต ประชาธิปไตยบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง คือ การมีความรู้ความเข้าใจ และตระหนักถึงคุณค่าของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนใจเหตุการณ์ และปัญหาของสังคม-ชุมชน-ประเทศชาติพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ กระตือรือร้น ในการเข้าร่วมกิจกรรม พัฒนาสังคม-ชุมชน-ประเทศชาติโดยการร่วมแสดงความคิดเห็นอย่าง สร้างสรรค์ ใช้ความรู้อย่างรอบคอบ ตามหลักวิชาการ อย่างมีเหตุผล และมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่วนรวม อย่างเหมาะสมกับสถานะภาพของแต่ละบุคคล บนพื้นฐานของความเสียสละและซื่อสัตย์สุจริต

นอกจากนี้แล้วยังสามารถนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในด้านต่างๆ โดยสังเขป เช่น

- 1) ด้านการใช้จ่าย มีวินัยในการใช้จ่ายอย่างสมเหตุสมผล วางแผนอย่างรอบคอบ ในการลดรายจ่าย-เพิ่มรายได้ ในส่วนที่จำเป็น ใช้ชีวิตอย่างเหมาะสมกับฐานะฐานะรูปอย่าง เป็นเหตุเป็นผล ใช้ชีวิตไม่เสียดายเกินไป มีการเผื่อทางเลือกสำรองและสร้างภูมิคุ้มกัน
- 2) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้และจัดการทรัพยากรอย่างฉลาด และรอบคอบ เลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างประหยัด คุ้มค่า และให้เกิดประโยชน์สูงสุดดูแลรักษา และฟื้นฟู ทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด
- 3) ด้านเทคโนโลยี รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม(ภูมิสังคม) พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้าน และต่อยอดกับภูมิปัญญาจากภายนอกที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงประโยชน์กับคนหมู่มาก และประโยชน์ระยะยาว

1.5.3 การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน

1) การทำความสะอาดบ้านเรือน

หลักความพอประมาณ ได้แก่ 1) พอประมาณกับสภาพร่างกายความสมบูรณ์ แข็งแรงและสุขภาพของตนเอง 2) พอประมาณกับเวลาที่ใช้ในการทำความสะอาด และ 3) พอประมาณสภาพที่เป็นจริงของอาคารบ้านเรือน

หลักความมีเหตุผล ได้แก่ 1) บ้านเรือนที่รักษาความสะอาดอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอมีผลต่อสุขภาพของผู้ที่อาศัย 2) บ้านเรือนที่น้อยอยู่ต้องควบคู่กับการรักษาความสะอาด 3) การรักษาความสะอาดบ้านเรือนอย่างดีปั้งซึ่งคุณลักษณะของเจ้าของ และ 4) ปลอดภัยและคุ้มภัย ถ้าใส่ใจรักษาความสะอาดบ้านเรือน

หลักภูมิคุ้มกัน ได้แก่ 1) การทำความสะอาดบ้านเรือนต้องมีการจัดเตรียมอุปกรณ์ให้ครบถูกต้องสอดคล้องกับงานที่ทำ 2) การสำรวจสภาพของบ้านเรือนเพื่อจัดลำดับในการ

ปฏิบัติ 3) การปฏิบัติตามกำลังความสามารถและสุขภาพของตนเอง และ 4) การใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ปลอดภัยไร้สารพิษ

เงื่อนไขความรู้ ได้แก่ 1) ความรู้ในการใช้เครื่องมือรักษาความสะอาด 2) ความรู้ในการปฏิบัติหน้าที่การรักษาความสะอาด และ 3) ความรู้ในศิลปะการจัดระเบียบและสร้างความสวยงามสำหรับบ้านเรือน

เงื่อนไขคุณธรรม ได้แก่ 1) ความขยันหมั่นเพียร 2) ความรับผิดชอบ 3) ความมีวินัย และ 4) ความสามัคคี มีน้ำใจ

มิติวัตถุ ได้แก่ 1) ใช้วัสดุ อุปกรณ์ที่พอดีและเหมาะสมกับฐานะของตนเอง และ 2) ใช้เวลาให้เป็นประโยชน์และคุ้มค่าเพื่อพัฒนาบ้านเรือน

มิติสังคม ได้แก่ 1) สร้างความสัมพันธ์อันดีตามบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว และ 2) เป็นตัวอย่างในการช่วยรักษาสุขภาพ

มิติสิ่งแวดล้อม ได้แก่ บ้านเรือนที่น่าอยู่ต้องควบคู่กับสภาพแวดล้อมที่สะอาด ร่มรื่น เป็นระเบียบ และสวยงาม

มิติวัฒนธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมการอยู่อาศัยของคนไทย คือ ความใส่ใจในการรักษาความสะอาดของบ้านเรือน

2) การทำสวนครัวรั้วกินได้

หลักความพอประมาณ ได้แก่ 1) พอประมาณกับสภาพพื้นที่ความเหมาะสมกับภูมิประเทศสภาพแวดล้อม 2) พอประมาณกับสภาพร่างกายกำลัง แรงงาน 3) พอประมาณกับการนำผลผลิตไปใช้ในการบริโภคและคุณประโยชน์ และ 4) พอประมาณกับเวลาในการจัดทำสวนครัวรั้วกินได้

หลักความมีเหตุผล ได้แก่ 1) การใช้เวลาว่างให้เกิดคุณค่า 2) การพัฒนาพื้นที่ให้มีประโยชน์ 3) การลดรายจ่ายในครัวเรือน 4) ส่งเสริมการปรับปรุงทัศนียภาพและสภาพแวดล้อม 5) ได้รับสารอาหารที่มีคุณค่าปลอดภัยไร้สารพิษ 6) ได้ผลผลิตที่เป็นสื่อในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และ 7) เพิ่มรายได้พิเศษ

หลักภูมิคุ้มกัน ได้แก่ 1) ได้รับประทานอาหาร พืช ผัก ปลอดภัยไร้สารพิษ 2) ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ในครัวเรือน 3) ปลูกฝังพฤติกรรม และค่านิยมที่ดีให้สมาชิกในครอบครัว 4) ลดสภาวะโลกร้อน 5) สร้างความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวและชุมชน และ 6) เป็นการออกกำลังกายที่ได้ประโยชน์

เงื่อนไขความรู้ ได้แก่ 1) ความรู้เกี่ยวกับดินและการพัฒนาดิน 2) ความรู้เกี่ยวกับพืช ผัก สวนครัวรั้วกินได้ 3) ความรู้ในการดูแล บำรุงรักษา 4) ความรู้ในการปรุงอาหารและการใช้ประโยชน์จากผลผลิต และ 5) ความรู้เกี่ยวกับการตลาดและบัญชีครัวเรือน

เงื่อนไขคุณธรรม ได้แก่ 1) ความขยันหมั่นเพียรมีสติ 2) ความรับผิดชอบในหน้าที่และครอบครัว 3) ความมีวินัย อดทน 4) ความสามัคคี สัมพันธภาพอันดี และ 5) ความมีน้ำใจ แบ่งปัน

มิติวัตถุ ได้แก่ 1) ลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ในครัวเรือน และ 2) ใช้ผลผลิตที่ได้เป็นต้นทุนน้ำใจทางสังคมมิติสังคม ได้แก่ 1) สร้างความรัก ความผูกพันอันดีในครอบครัว 2) สร้างความมีน้ำใจ ความรักใคร่ในการแบ่งปัน และ 3) สร้างสภาพแวดล้อมที่อบอุ่น เกื้อกูลกัน

มิติสั่งแวดล้อม ได้แก่ 1) สร้างความร่มรื่นสวยงามในพื้นที่แวดล้อม 2) ปลูกพืชสามอย่างประโยชน์สี่อย่าง และ 3) สร้างบรรยากาศให้เกิดสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่อาศัย

มิติวัฒนธรรม ได้แก่ 1) เสริมสร้างพื้นฟูวัฒนธรรม ความมีน้ำใจ ตามประเพณีแต่โบราณ 2) สืบสาน วัฒนธรรมความสามัคคีในสังคมโดยการแบ่งปัน และ 3) ปลูกฝังค่านิยมการปลูกสิ่งที่เรากินและกินสิ่งที่เราปลูก

3) การปรุงอาหาร

หลักความพอประมาณ ได้แก่ 1) ความพอประมาณกับฐานะและกำลังความสามารถในการจัดหาอาหาร 2) ความพอประมาณตามความต้องการของร่างกาย 3) ความพอประมาณด้านเวลาในการปรุงอาหาร 4) ความพอประมาณเกี่ยวกับความรู้ความสามารถในการปรุงอาหาร และ 5) ความพอประมาณเกี่ยวกับคุณค่า คุ่มราคา และประโยชน์ของอาหาร

หลักความมีเหตุผล ได้แก่ 1) การปรุงอาหารที่ดีมีคุณค่าเป็นผลทำให้ร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์ 2) การปรุงอาหารรับประทานเองทำให้เป็นการป้องกันภัยจากสารที่อาจเป็นโทษต่อร่างกาย 3) การปรุงอาหารรับประทานเองช่วยลดรายจ่ายในครอบครัว 4) เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดี ของสมาชิกในครอบครัว และ 5) ช่วยให้ได้รับสารอาหารที่ดีมีประโยชน์และมีคุณค่า สนองความต้องการของร่างกาย

หลักภูมิคุ้มกัน ได้แก่ 1) พิจารณาวัสดุ อุปกรณ์ที่นำมาประกอบอาหารที่ปลอดภัยจากสารพิษ 2) จัดหาเครื่องมือ อุปกรณ์ ในการปรุงอาหารที่สะอาด ปลอดภัย และ 3) ความรู้ความสามารถ ทักษะในการปรุงอาหาร

เงื่อนไขความรู้ ได้แก่ 1) ความรู้เกี่ยวกับหลักโภชนาการ 2) ความรู้เกี่ยวกับการปรุงอาหาร 3) ความรู้เกี่ยวกับการใช้วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ ในการปรุงอาหาร

เงื่อนไขคุณธรรม ได้แก่ 1) ความรับผิดชอบ 2) ความขยัน หมั่นเพียร 3) ความมีน้ำใจ เสียสละ และ 4) ความสามัคคี มีน้ำใจ

มิติวัตถุ ได้แก่ 1) ลดรายจ่าย ช่วยฝึกนิสัยการประหยัด และ 2) รับประทานอาหารถูกใจแต่ใช้จ่ายทรัพย์สินอย่างพอเพียง

มิติสังคม ได้แก่ สร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีและความสามัคคีในครอบครัว

มิติสั่งแวดล้อม ได้แก่ เก็บขยะ เศษอาหารอย่างเป็นระเบียบ สะอาดไม่ทำลายสภาพแวดล้อม

มิติวัฒนธรรม ได้แก่ อนุรักษ์อาหารประจำถิ่นโดยให้สมาชิกในครอบครัวได้รับการฝึกทักษะ ความรู้ ความเข้าใจ และสามารถปรุงอาหารประจำถิ่นได้

4) ความมั่นคง

หลักความพอประมาณ ได้แก่ 1) พอประมาณกับการแสดงความคิดและการใช้ชีวิตที่เสรี ตามวิถีประชาธิปไตยในการรักษาความมั่นคงของชาติ 2) พอประมาณกับสภาวะ

คุณลักษณะและฐานะของตนเองในการรักษาความมั่นคงของชาติ และ 3) พอประมาณกับสภาพครอบครัว ชุมชน สังคม ที่เป็นอยู่ควบคู่กับจิต สาธารณะที่จะช่วยกันรักษาความมั่นคง

หลักความมีเหตุผล ได้แก่ 1) ยึดหลักประชาธิปไตยที่ใช้หลักคุณธรรมนำมาซึ่งความมั่นคงของชาติ 2) คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมและของชาติ จะช่วยพัฒนาประเทศชาติให้เจริญและมั่นคง และ 3) การดำรงวิถีชีวิตตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จะช่วยให้ตนเองและประเทศชาติ มั่นคง สมดุล และยั่งยืน

หลักภูมิคุ้มกัน ได้แก่ 1) ทุกคนในชาติรวมพลังร่วมใจคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ เป็นหลักในการดำรงชีวิต และมีจิตสาธารณะจะนำพาซึ่งความมั่นคง สมดุล ยั่งยืน 2) ประเทศชาติมั่นคง ประชาชน ประสบสุข ทุกคนสุขใจ ปลอดภัยไร้กังวล และ 3) เศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง ของประเทศชาติได้รับการพัฒนา เป็นอย่างดี มีคุณธรรม จะนำมาซึ่งความมั่นคงของชาติ

เงื่อนไขความรู้ ได้แก่ 1) ความรู้ในหลักประชาธิปไตยภายใต้วิถีชีวิตที่มีคุณธรรม 2) ความรู้ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ของบ้านเมือง ประเทศชาติและ 3) ความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้าง ความมั่นคงของชาติ

เงื่อนไขคุณธรรม ได้แก่ 1) ความรับผิดชอบ 2) ความมีวินัย 3) ความรู้รักสามัคคี และ 4) ความเสียสละ มีน้ำใจ

มิติวัตถุ ได้แก่ ความมั่นคงของชาติ ส่งผลต่อสภาพเศรษฐกิจของประชาชน และ ประเทศชาติ

มิติสังคม ได้แก่ ประเทศชาติสงบสุขประชาชนสุขใจ ร่มเย็น ปลอดภัยหากประเทศไทยมีความมั่นคง

มิติสิ่งแวดล้อม ได้แก่ รวมพลัง ร่วมใจ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความมั่นคงของชาติ

มิติวัฒนธรรม ได้แก่ หากประเทศชาติมีความมั่นคง จะธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันดีของไทยสืบต่อไปอย่างยั่งยืน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับชั้นไม่ว่าจะเป็นระดับบุคคล ระดับชุมชน ระดับประเทศโดยมีการวิเคราะห์ตามองค์ประกอบของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการตัดสินใจนำไปปฏิบัติ

การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2555) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบรรจุไว้ในหลักสูตรการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย รวมถึงระดับอาชีวศึกษา นอกโรงเรียน โดยเน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติฝึกฝนให้เด็กและเยาวชนคิดวิเคราะห์เป็นตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และสร้างค่านิยมในการทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและกำลังมีการทดลองนำหลักการเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาด้วย ความพยายามดังกล่าวได้ผลก็ต่อเมื่อครูและผู้บริหารโรงเรียนเห็นคุณค่า มีความศรัทธาและมีแรงจูงใจในการดำเนินการอย่างต่อเนื่องกระทรวงศึกษาธิการ ได้น้อมนำปรัชญาพระราชทานเศรษฐกิจพอเพียงสู่

การเรียนการสอนโดยได้กำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาการศึกษาขึ้น โดยได้กำหนด กรอบความคิด วิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ และนโยบาย ดังนี้

1. กรอบแนวคิด

การศึกษาเป็นกลไกการพัฒนาคนให้เกิดคุณธรรมนำความรู้ สมานฉันท์ สันติวิธี มีวิถีประชาธิปไตย มีความภาคภูมิใจในความเป็นมนุษย์และความเป็นคนไทยบนพื้นฐาน หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา มีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักประมาณตน มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ มีทักษะในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ เกิดการสร้างสังคมภูมิปัญญา รักษาและพัฒนาทรัพยากรสิ่งแวดล้อม การรักษาวินัยธรรม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการสร้างสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ นำไปสู่ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ ศักยภาพ และความสามารถในการแข่งขัน

2. วิสัยทัศน์

พัฒนาการศึกษาให้คนไทยทุกคนมีการศึกษาอย่างทั่วถึง มีคุณภาพ มีความสมบูรณ์ทั้งด้านสุขภาพร่างกาย จิตใจ มีคุณธรรม จริยธรรม มีสมานฉันท์ ดำรงชีวิตอย่างสันติวิธี มีวิถีประชาธิปไตย มีความภาคภูมิใจในความเป็นมนุษย์และความเป็นคนไทย บนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นพลโลกที่มีคุณภาพ มีความรักในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มีความรู้ความสามารถด้านภาษา ทั้งภาษาไทย ภาษาสากล และภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยี มีทักษะการคิด วิเคราะห์ สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองและกลุ่มจนติดตัวตลอดชีวิต มีจิตสาธารณะ รักการทำงาน มีความอยู่ดี มีสุข สามารถพึ่งตนเอง มีทักษะการประกอบอาชีพ รู้จักรักษาและพัฒนาทรัพยากรสิ่งแวดล้อม มีศักยภาพทั้งการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชนสังคม ประเทศชาติ โดยคำนึงถึงการดูแลรักษาวินัยธรรม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการแข่งขันในสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ได้อย่างยั่งยืน

3. วัตถุประสงค์

3.1 เพื่อปลูกฝังและพัฒนาให้คนมีคุณธรรมนำความรู้ เป็นคนดี มีเหตุผล มีความรักในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มีจิตสาธารณะ รู้จักประมาณ รู้จักอนุรักษ์ส่งเสริมพัฒนาวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีภูมิคุ้มกัน มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีสมรรถนะและทักษะในการประกอบอาชีพ พร้อมเผชิญ การเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขณะเดียวกันมีความสามารถในการแข่งขันของประเทศและนำประเทศก้าวสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้

3.2 เพื่อส่งเสริมสังคมภูมิปัญญาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ สันติวิธี และมีวิถีประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน

3.3 เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาคนและสร้างสังคมคุณธรรมภูมิปัญญาและการเรียนรู้

4. นโยบาย

เร่งปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ ปลูกฝังและเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม สำนึกในคุณค่าของความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก มีความตระหนักในคุณค่าของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความรักในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รู้จักรักษา

และพัฒนาวัฒนธรรม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีชีวิตประชาธิปไตยและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดแก่ผู้เรียนทุกระดับและประเภท

5. กลยุทธ์

5.1 ให้สถานศึกษาเป็นผู้นำการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้และเป็นวิถีชีวิตที่อยู่บนพื้นฐานของความพอเพียงอย่างยั่งยืนปลูกฝังให้เด็ก เยาวชน และประชาชนมีความขยันหมั่นเพียร ประหยัดซื่อสัตย์ อดทน มีระเบียบวินัย รู้จักให้แบ่งปัน รับผิดชอบ รู้รักสามัคคี และมีคารวะธรรม

5.2 ศึกษา วิจัยพัฒนา การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้

5.3 เผยแพร่แนวทางการพัฒนา การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในทุกระดับการศึกษา

6. มาตรการในการดำเนินการ

6.1 ให้สถานศึกษาต้นแบบ เพื่อพัฒนาการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ ในการจัดการเรียนการสอนในทุกระดับการศึกษา

6.2 พัฒนาหลักสูตร โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ชั้นพื้นฐานทุกกลุ่มสาระ รวมทั้งการศึกษานอกโรงเรียนและอาชีวศึกษา

6.3 พัฒนาการจัดการเรียนรู้ และผลิตสื่อต่างๆ เพื่อเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจให้กับนักเรียน นักศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้บริหาร หน่วยงาน/สถานศึกษา มีความรู้ความเข้าใจและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาชีวิตขั้นพื้นฐาน

6.4 สถานศึกษาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และเผยแพร่แนวทางการดำเนินการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่ชุมชน

6.5 ส่งเสริมการวิจัย และพัฒนารูปแบบการพัฒนา การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

6.6 ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชนและชุมชนในลักษณะภาคีการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำรูปแบบการพัฒนาการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริไปใช้ให้บังเกิดผลอย่างจริงจัง และเป็นแนวทางในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงอย่างเหมาะสม

7. ยุทธศาสตร์และแนวทางการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

1. ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแนวทางการขับเคลื่อน

1.1 ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยแนวทางการนำแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษา

1.2 จัดทำแนวทางการจัดการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนทุกระดับการศึกษา โดยสอดแทรกสาระเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในสาระการเรียนรู้ และกิจกรรม

พัฒนาผู้เรียนเพื่อให้เกิดการพัฒนาตามลำดับโดยเริ่มให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้อัตนระดับบุคคลและครอบครัวรู้จักนำไปประยุกต์ใช้ นำไปขยายผลในครอบครัวและชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศ

1.3 จัดทำแนวทางการจัดระบบบริหารจัดการของสถานศึกษาตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาบุคลากร แนวทางการขับเคลื่อน

2.1 อบรมสัมมนาผู้บริหารการศึกษาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.2 ฝึกอบรมและพัฒนา ผู้บริหารสถานศึกษาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษากลุ่มเป้าหมาย ให้สามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการสู่การเรียนการสอนและการบริหารจัดการ

3 ยุทธศาสตร์ที่ 3 การขยายผลและพัฒนาเครือข่าย แนวทางการขับเคลื่อน

3.1 ให้สถานศึกษาที่เป็นแบบอย่างเข้าไปช่วยเหลือพัฒนาสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ 1:10 แห่งในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ

3.2 ให้มีระบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และส่งเสริม สนับสนุน ประสานการดำเนินงานของเครือข่าย

3.3 จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศและเชื่อมโยงเครือข่ายกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4. ยุทธศาสตร์ที่ 4 การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ แนวทางการขับเคลื่อน

4.1 เผยแพร่การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการศึกษาโดยจัดทำสื่อรูปแบบต่าง ๆ

4.2 เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ความก้าวหน้าของการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

5. ยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนากระบวนการติดตามและประเมินผล แนวทางการขับเคลื่อนในการติดตามและประเมินผลเพื่อทราบการดำเนินงานด้านการจัดการเรียนการสอนการบริหารจัดการและการพัฒนาเครือข่ายโดยมีแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

5.1 จัดให้มีคณะกรรมการติดตามประเมินผลระดับกระทรวง ระดับภูมิภาค และระดับสถานศึกษา โดยให้คณะกรรมการมีหน้าที่ติดตามประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงานในภาพรวมระดับภูมิภาคและสถานศึกษา

5.2 กำหนดรูปแบบ แนวทาง เครื่องมือและคู่มือในการติดตามและประเมินผล

5.3 ดำเนินการติดตามประเมินผลและรายงานผล

6. ตัวชี้วัดความสำเร็จ การติดตามประเมินผลได้กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จไว้คือ

6.1 ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา

6.2 ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

6.3 ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

6.4 ด้านการพัฒนาบุคลากร

สรุปได้ว่า การนำแนวทางหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาขับเคลื่อนสู่สถานศึกษา เพื่อประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและการบริหารจัดการสถานศึกษา เพื่อให้เกิดผลในทุกกระดับได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล เกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ ส่งผลสู่การดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้เรียน ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

กระทรวงศึกษาธิการ(2551: 30-52) ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียน 5 ด้าน คือ 1) ด้านบริหารจัดการสถานศึกษา 2) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน 3) ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 4) ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา และ5)ด้านผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา

สถานศึกษาที่ดำเนินการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการบริหารจัดการควรมีลักษณะ ดังนี้

- 1) มีการกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา
- 2) มีการจัดทำแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาทั้งแผนระยะยาวและแผนระยะสั้น
- 3) มีการจัดตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบดำเนินการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา
- 4) มีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจแก่บุคลากรทั้งผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษา และส่งเสริมให้ปฏิบัติตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 5) มีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแก่ผู้เกี่ยวข้อง
- 6) มีคณะทำงานติดตามและประเมินผลเพื่อปรับปรุงคุณภาพการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา
- 7) การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษานั้นการมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาล
- 8) มีการสรุปและรายงานผลเพื่อกำหนดเป็นมาตรฐานในการปฏิบัติ

2. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

องค์ประกอบของหลักสูตรเป็นการนำเอาหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดคุณธรรมนำความรู้สู่การสอน การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมนำความรู้มาประยุกต์สู่การพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษา ทำได้ใน 2 ลักษณะ คือ

- 1) จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในลักษณะของโครงการในแผนปฏิบัติการของโรงเรียนโดยภาพรวม

2) บูรณาการเนื้อหาสาระและกิจกรรมสู่การจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

2.1) วิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี ของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2.2) พิจารณารายละเอียดสาระการเรียนรู้ คำอธิบายรายวิชา และหน่วยการเรียนรู้ที่ได้กำหนดไว้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ

2.3) ศึกษาวิเคราะห์คุณธรรม และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการแยกแยะคุณธรรมที่เกี่ยวข้อง เงื่อนไขและหลักการสำคัญในเรื่องดังกล่าวให้ชัดเจน

2.4) นำรายละเอียดของเนื้อหาสาระและหลักคุณธรรมที่วิเคราะห์ได้ในข้อ 2.3 บรรจุเพิ่มเติมในหน่วยการเรียนรู้ที่ทำไว้แล้วหรืออาจกำหนดเป็นหน่วยการเรียนรู้ชั้นใหม่กรณีในกลุ่มสาระการเรียนรู้นั้นมีจุดเน้นสำคัญที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเนื้อหาสาระหรือคุณธรรมนั้น หรืออาจสร้างเป็นหน่วยบูรณาการที่เชื่อมโยงเนื้อหาสาระและกิจกรรมต่างๆ เข้าด้วยกัน

2.5) จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้และปฏิบัติการสอนตามแผน

2.6) ประเมินผลผู้เรียนทั้งในด้านความรู้ ทักษะ คุณลักษณะหรือคุณธรรมตามที่ระบุไว้ในหน่วยการเรียนรู้

องค์ประกอบของหลักสูตรควรมีการพัฒนาหรือบูรณาการเนื้อหาสาระของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในหลักสูตรสถานศึกษา ตามขั้นตอนดังนี้

1) สถานศึกษานำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาพิจารณาปรับปรุงหรือเพิ่มเติม วิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในหลักสูตรสถานศึกษา

2) กลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปรับปรุงหรือเพิ่มเติม มาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของหลักสูตรสถานศึกษาที่ปรับปรุงหรือเพิ่มเติม

3) กลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปรับปรุง เพิ่มเติมหรือจัดทำ สาระการเรียนรู้ หน่วยการจัดการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ ตามลำดับ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้น

4) สถานศึกษาทบทวนเนื้อหาสาระสำคัญทั้ง 8 กลุ่มสาระและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนรวมทั้งกิจกรรมเสริมที่เคยจัดการศึกษาและเห็นว่าสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ พัฒนาอย่างรอบด้านเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เสริมสร้างให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถจัดการตนเองได้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้ใช้องค์ความรู้ ทักษะ และเจต

คติจากการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียนมาปฏิบัติกิจกรรมเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ซึ่งจะส่งผลในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่ เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ เกิดทักษะการทำงาน และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก ได้แบ่งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบ่งเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1) กิจกรรมแนะแนว

เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อมสามารถคิด ตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งด้านการเรียนและอาชีพ สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูรู้จักและเข้าใจผู้เรียน ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน

2) กิจกรรมนักเรียน

เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาความมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี ความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม ความมีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปันกัน เอื้ออาทร และสมานฉันท์ โดยจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนให้ได้ปฏิบัติด้วยตนเองในทุกขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมินและปรับปรุงการทำงาน เน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ตามความเหมาะสม และสอดคล้องกับวุฒิภาวะของผู้เรียน บริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่นกิจกรรมนักเรียนประกอบด้วย

2.1) กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ และนักศึกษา

วิชาทหาร

2.2) กิจกรรมชุมนุม ชมรม

3) กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์

เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมชุมชน และท้องถิ่น ตามความสนใจในลักษณะอาสาสมัคร เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบ ความดีงามความเสียสละต่อสังคม มีจิตสาธารณะ เช่น กิจกรรมอาสาพัฒนาต่างๆ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม

การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในด้านกรด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

1) ดำเนินกิจกรรมโดยผู้เรียนโดยมีครูเป็นผู้สนับสนุน

2) เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการด้วยความสมัครใจหรือจิตอาสา

3) กิจกรรมมีความหลากหลายและเหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมของสถานศึกษา

4) เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เกิดความก้าวหน้าพร้อมกับความสมดุลทางเศรษฐกิจ/

สังคมสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษาและสามารถขยายผลสู่ชุมชนได้ โดย

4.1) พอประมาณกับภูมิสังคม สอดคล้องกับความต้องการ/ความจำเป็นของสถานศึกษาและคนในชุมชน เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศ สภาพแวดล้อม ความคิด ความเชื่อและวิถีชีวิต

4.2) สมเหตุสมผล คือมีหลักคิดและหลักปฏิบัติของกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักวิชาการที่เกี่ยวข้อง รายละเอียดของโครงการแสดงถึงความรอบคอบในการวางแผนการจัดกิจกรรม

4.3) มีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยการวางแผนกิจกรรมได้ คำนึงถึงความเสี่ยงในการดำเนินโครงการ โดยมีข้อเสนอทางเลือก หากมีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น

4.4) ส่งเสริมความรู้และคุณธรรมของผู้เข้าร่วม โดยต้องส่งเสริมความรู้รอบรู้ เปิดโอกาสให้มีการพัฒนาทักษะด้านต่างๆ ส่งเสริมคุณธรรม เช่น ระเบียบวินัย สัมมาคารวะ ซื่อสัตย์ สุจริต กตัญญู กตเวทิตะ ขยันหมั่นเพียร อดทน สนใจใฝ่รู้ และจิตสำนึกในการทำ คุณประโยชน์เพื่อส่วนรวม

5) เป็นกิจกรรมที่หลายฝ่ายมีส่วนร่วม เช่น สถานศึกษา หน่วยงานของรัฐ สถานประกอบการและชุมชน

6) ผลสุดท้ายคือการปลูกฝังให้ผู้เรียนมีวิถีคิด อุบาสัยและพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง

4. ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา

การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในด้านการพัฒนาบุคลากรไว้ดังนี้

1) ผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่

- 1.1) มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.2) นำหลักการ แนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษา
- 1.3) ปฏิบัติตนตามหลักการ แนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเป็นแบบอย่างที่ดี

1.4) เผยแพร่หลักการ แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2) ครู ได้แก่

- 2.1) มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.2) นำหลักการ แนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียน
- 2.3) ปฏิบัติตนตามหลักการ แนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นแบบอย่างที่ดี

2.4) เผยแพร่หลักการ แนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3) บุคลากรทางการศึกษา ได้แก่

- 3.1) มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 3.2) นำหลักการ แนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่

ที่ดี

3.3) ปฏิบัติตนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นแบบอย่าง

3.4) เผยแพร่หลักการ แนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4) นักเรียน ได้แก่

4.1) มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4.2) นำหลักการ แนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการเรียนและ

การดำเนินชีวิต

4.3) เผยแพร่หลักการ แนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

5) ผู้ปกครอง / กรรมการสถานศึกษา / ชุมชน ได้แก่

5.1) มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

5.2) ปฏิบัติตนตามหลักการ แนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

5.3) เผยแพร่หลักการ แนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

5.4) ส่งเสริม สนับสนุน การดำเนินงานการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียงสู่สถานศึกษา

5. ด้านผลลัพธ์ / ภาพความสำเร็จ

ในด้านผลลัพธ์และภาพความสำเร็จของสถานศึกษา(กระทรวงศึกษาธิการ, 2554: 31-36)

ได้กล่าวไว้ 4 องค์ประกอบ คือ

องค์ประกอบที่ 1 สถานศึกษา

คุณลักษณะของสถานศึกษาพอเพียง สถานศึกษาสะอาดเป็นระเบียบ ร่มรื่นปลอดภัย เอื้อต่อการเรียนรู้ในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และบุคลากรรวมถึงผู้เรียน มีการแข่งขัน สามัคคี ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน รวมถึงมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟู วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม อันเป็นประโยชน์ต่อชุมชน สังคม ประเทศชาติ อย่างต่อเนื่อง

องค์ประกอบที่ 2 ผู้บริหารสถานศึกษา

คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาพอเพียง ผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติตนอย่างเป็นเหตุเป็นผล พอประมาณกับศักยภาพของตนและสอดคล้องกับภูมิสังคม รวมถึงมีการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ให้กับตนเอง และสถานศึกษาตลอดจนเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้คุณธรรมนำความรู้ในการดำเนินชีวิต

องค์ประกอบที่ 3 บุคลากรของสถานศึกษา

1. บุคลากรของสถานศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบุคลากรของสถานศึกษาเกินกว่าครึ่งหนึ่งมีความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายที่ถูกต้องของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. บุคลากรจัดการทรัพยากรและดำเนินชีวิตด้านเศรษฐกิจ อย่างสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีบุคลากรที่เป็นแบบอย่างในการวางแผนการใช้จ่าย ใช้จ่ายทรัพยากร

อย่างประหยัดและคุ้มค่า รวมทั้งมีส่วนร่วมในการดูแลการใช้ประโยชน์จากสาธารณะสมบัติอย่างประหยัดและคุ้มค่า

3. บุคลากรอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนเพื่อส่วนรวมและสาธารณประโยชน์ มีบุคลากรที่เป็นแบบอย่างในการมีวินัยในตนเอง มีการดำเนินชีวิตที่ไม่ทำให้ตัวเองและผู้อื่นเดือดร้อน และมีอุปนิสัยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน ช่วยเหลือผู้อื่น บริจาค ทำบุญตามความเชื่อทางศาสนา และมีส่วนร่วมในการทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างสม่ำเสมอ

4. บุคลากรรู้จักใช้และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มีบุคลากรที่เป็นแบบอย่างในการมีความรู้ความเข้าใจเห็นความสำคัญ รวมถึงรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างประหยัดและคุ้มค่า ตลอดจนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์

5. บุคลากรดำเนินชีวิตอย่างมีฐานรากทางวัฒนธรรม และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม จากกระแสโลกาภิวัตน์ มีบุคลากรที่เป็นแบบอย่างในการเห็นคุณค่าและภูมิใจในวัฒนธรรมไทย ทั้งด้านภาษาการแต่งกาย และประเพณี ศาสนา และประวัติศาสตร์ความเป็นมาของท้องถิ่น ชชาติพันธ์

องค์ประกอบที่ 4 ผู้เรียน

1. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามมาตรฐานการเรียนรู้หลักเศรษฐกิจพอเพียงของแต่ละระดับชั้นปีการศึกษา ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้หลักเศรษฐกิจพอเพียง ของแต่ละระดับชั้นปีการศึกษา เฉลี่ยร้อยละ 75 ขึ้นไป

2. ผู้เรียนปฏิบัติตนให้ดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในด้านวัตถุ/เศรษฐกิจ มีผู้เรียนที่เป็นแบบอย่างในการมีวินัยในการใช้จ่าย

3. ผู้เรียนปฏิบัติตนให้ดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในด้านสังคมมีผู้เรียนเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยไม่เบียดเบียน หรือสร้างความเดือดร้อนให้ตัวเอง/ผู้อื่น มีการแบ่งปัน ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้กับผู้อื่น และทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคม

4. ผู้เรียนปฏิบัติตนให้ดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในด้านสิ่งแวดล้อมมีผู้เรียนเป็นแบบอย่างในการมีความรู้ความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เป็นแบบอย่างในการรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างประหยัดและคุ้มค่า

5. ผู้เรียนปฏิบัติตนให้ดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในด้านวัฒนธรรมมีผู้เรียนเป็นแบบอย่างในการเห็นคุณค่าและภูมิใจในวัฒนธรรมไทย ทั้งด้านภาษา การแต่งกาย ประเพณี ศาสนา และประวัติศาสตร์ความเป็นมาของท้องถิ่น ชชาติพันธ์

ด้านผลลัพธ์และภาพความสำเร็จของสถานศึกษา หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นหลังจากการปฏิบัติของบุคลากรภายในสถานศึกษา ซึ่งจากที่ได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการเรียนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้และการบริหารจัดการ ผลการดำเนินงานจะนำวิเคราะห์ปรับปรุงแก้ไขในการดำเนินการครั้งต่อไป

การพัฒนาสถานศึกษาสู่สถานศึกษาพอเพียง

การพัฒนาสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หรือที่เรียกว่า “สถานศึกษาพอเพียง” ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีของการนำหลักคิดพอเพียงมาพัฒนาการบริหารสถานศึกษา การสร้างวัฒนธรรมขององค์กร การจัดสภาพแวดล้อมและการจัดการเรียนรู้ผ่านหลักสูตรการเรียนการสอนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้สถานศึกษามีคุณภาพในทุกๆ ด้าน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554: 2-36) ได้กำหนดรายการประเมินระดับคุณภาพการปฏิบัติของสถานศึกษาไว้ 5 ด้านมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา มี 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1.1 องค์ประกอบที่ 1 นโยบาย ได้แก่ ให้มีนโยบายน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาขับเคลื่อนในสถานศึกษา และบูรณาการในแผนปฏิบัติงานประจำปี มีการดำเนินการตามนโยบาย และแผนปฏิบัติงานประจำปี ที่น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาขับเคลื่อนในสถานศึกษา มีการติดตามผลการดำเนินการตามนโยบายและแผนปฏิบัติการประจำปี ที่น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาขับเคลื่อนในสถานศึกษา และมีการนำผลการติดตามมาพัฒนา นโยบาย/แผนงาน/โครงการ ขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา

1.2 องค์ประกอบที่ 2 วิชาการ ได้แก่ ให้มีแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ด้านวิชาการ ที่ส่งเสริมบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้ มีการดำเนินการตามแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ด้านวิชาการที่ส่งเสริมบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้ และมีการติดตามผล แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ด้านวิชาการที่ส่งเสริมบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้ และมีการนำผลการติดตามไปพัฒนา แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ด้านวิชาการที่ส่งเสริมการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้

1.3 องค์ประกอบที่ 3 งบประมาณ ได้แก่ มีการวางแผนการบริหารจัดการงบประมาณของสถานศึกษาที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการดำเนินการตามแผนงบประมาณของสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการติดตามผลการดำเนินงานตามแผนงบประมาณของสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีการนำผลการติดตามมาพัฒนาและปรับปรุง การบริหารจัดการงบประมาณตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.4 องค์ประกอบที่ 4 บริหารงานทั่วไป ได้แก่ ให้มีการบริหารอาคารสถานที่และจัดการแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการประสานสัมพันธ์กับชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของผู้เรียน

2. ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มี 4 องค์ประกอบ ดังนี้

2.1 องค์ประกอบที่ 1 หน่วยการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้แก่ ให้มีหน่วยการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามมาตรฐานการเรียนรู้ มีการนิเทศ/ติดตาม/ประเมินผล การนำหน่วยการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และมีการศึกษา/วิเคราะห์/วิจัยเพื่อพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.2 องค์ประกอบที่ 2 การบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้ ได้แก่ ให้มีแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ตามมาตรฐานการเรียนรู้ ให้มีคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ และผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.3 องค์ประกอบที่ 3 สื่อและแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ให้มีการจัดทำ/ผลิต/ใช้/เผยแพร่ สื่อการเรียนรู้ เพื่อบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีการจัดทำ/พัฒนา/เผยแพร่ แหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีการใช้แหล่งเรียนรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนที่เสริมสร้างการพัฒนาคุณลักษณะ “อยู่อย่างพอเพียง” ของผู้เรียน

2.4 องค์ประกอบที่ 4 การวัดและประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ให้มีการจัดทำเครื่องมือวัด และประเมินผลที่หลากหลายและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการใช้วิธีการวัดผลและประเมินผลที่หลากหลาย และสอดคล้องกับการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการรายงานผลการประเมิน และนำมาปรับปรุง/พัฒนา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีการจัดแสดง/เผยแพร่/ประกวด/แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผลงานของผู้เรียนที่เกิดจากการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้

3. ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มี 3 องค์ประกอบ ดังนี้

3.1 องค์ประกอบที่ 1 การแนะแนวและระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียน ได้แก่ ให้มีแผนงานแนะแนว เพื่อสนับสนุนการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการจัดกิจกรรมแนะแนวให้ผู้เรียนได้รู้จักการวางแผนชีวิตของตนเองได้อย่างสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้สามารถแก้ปัญหาและพัฒนาตนเองได้อย่างสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการติดตามผล การจัดกิจกรรมแนะแนว และระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีการนำผลการติดตามมาใช้ในการพัฒนาการจัดกิจกรรมแนะแนว และระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.2 องค์ประกอบที่ 2 กิจกรรมนักเรียน ได้แก่ ให้มีแผนงาน/โครงการ ส่งเสริมกิจกรรมนักเรียน เพื่อให้ผู้เรียนอยู่อย่างพอเพียง มีการจัดกิจกรรมลูกเสือ/เนตรนารี/ยุวกาชาด หรือผู้บำเพ็ญประโยชน์ สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการส่งเสริมให้มีการจัดตั้งชุมนุม/ชมรม ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการประยุกต์ใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น/วัฒนธรรม/หลักคำสอนทางศาสนา ในการจัดกิจกรรมนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการติดตามผลการจัดกิจกรรมนักเรียน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีการนำผลการติดตามมาปรับปรุง/พัฒนา กิจกรรมนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.3 องค์ประกอบที่ 3 กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ได้แก่ ให้มีกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดจิตอาสา และมีส่วนร่วมในกิจกรรม เพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา/พัฒนาสถานศึกษา/ชุมชน ด้านเศรษฐกิจ /สังคม/สิ่งแวดล้อม/วัฒนธรรม ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการติดตามผลการดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ของผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีการนำผลการติดตามมาปรับปรุง/พัฒนา การดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ของผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4. ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา มี 2 องค์ประกอบ ดังนี้

4.1 องค์ประกอบที่ 1 การพัฒนาบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ให้มีแผนงาน/โครงการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการประชุม/อบรม/สัมมนา/ศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตและปฏิบัติการกิจหน้าที่ มีการส่งเสริมให้บุคลากรแสวงหาความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อย่างสม่ำเสมอ และให้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติการกิจหน้าที่ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แก่บุคลากรของสถานศึกษา

4.2 องค์ประกอบที่ 2 การติดตามและขยายผล ได้แก่ ให้มีการติดตามผลการดำเนินโครงการ/กิจกรรมพัฒนาบุคลากร เพื่อส่งเสริมการดำเนินชีวิต และปฏิบัติการกิจหน้าที่ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการนำผลการติดตามมาปรับปรุง/พัฒนา การดำเนินโครงการ/กิจกรรมพัฒนาบุคลากร เพื่อส่งเสริมการดำเนินชีวิตและปฏิบัติการกิจหน้าที่ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการขยายผลและเผยแพร่ผลการดำเนินชีวิตและปฏิบัติการกิจหน้าที่ของบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

5) ด้านผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ มี 4 องค์ประกอบ ดังนี้

5.1 องค์ประกอบที่ 1 สถานศึกษา ได้แก่ คุณลักษณะของสถานศึกษาพอเพียง

5.2 องค์ประกอบที่ 2 ผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาพอเพียง

5.3 องค์ประกอบที่ 3 บุคลากรของสถานศึกษา ได้แก่ บุคลากรของสถานศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง บุคลากรจัดการทรัพยากรและดำเนินชีวิตด้านเศรษฐกิจ อย่างสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง บุคลากรอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนเพื่อส่วนรวมและสาธารณประโยชน์ บุคลากรรู้จักใช้และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ และบุคลากรดำเนินชีวิตอย่างมีฐานรากทางวัฒนธรรม และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม จากกระแสโลกาภิวัตน์

5.4 องค์ประกอบที่ 4 ผู้เรียน ได้แก่ ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามมาตรฐานการเรียนรู้หลักเศรษฐกิจพอเพียงของแต่ละชั้นปี การศึกษาผู้เรียนปฏิบัติตนให้ดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในด้านวัตถุ/เศรษฐกิจ

ผู้เรียนปฏิบัติตนให้ดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การดำเนินโครงการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา และด้านผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

1. ความหมายของการวิจัยปฏิบัติการ

มีนักวิจัยและนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ พอสรุปได้ดังต่อไปนี้

ประวิต เอราวรรณ์ (2545 : 5) ได้ให้ความหมายของการวิจัยปฏิบัติการว่าเป็นรูปแบบของการศึกษาวิจัยแบบส่งสะท้อนตนเองของกลุ่มผู้ปฏิบัติงานจากผลการปฏิบัติของกลุ่ม เพื่อพัฒนาปรับปรุงวิธีการปฏิบัติให้ถูกต้อง ขอบธรรมกับบริบทของสังคม รวมทั้งเป็นการสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติการและสภาพการณ์ที่เป็นอยู่

ยาใจ พงษ์บริบูรณ์ (2543 : 11-12) ได้ให้ความหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการไว้ว่าเป็นงานวิจัยประเภทหนึ่งซึ่งใช้กระบวนการวิจัยอย่างมีระบบ ผู้วิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และวิเคราะห์วิจารณ์ผลการปฏิบัติ จากการใช้วงจร 4 ขั้นตอนคือ การวางแผนการปฏิบัติจริง การสังเกต และการสะท้อนผลการปฏิบัติ ดำเนินการอย่างต่อเนื่องจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนเข้าสู่วงจรใหม่จนกว่าจะได้ข้อสรุปที่แก้ไขปัญหาได้จริง หรือพัฒนาสภาพการณ์ของสิ่งที่ศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เสนีย์ เหมาะะประสิทธิ์ (2540 : 133) ให้ความหมายว่า การวิจัยปฏิบัติการเป็นรูปแบบการวิจัยที่สะท้อนถึงตนเองหรือการตรวจสอบตนเองเพื่อให้ผู้ร่วมวิจัยได้ปรับปรุงการปฏิบัติงานทำให้เข้าใจถึงการปฏิบัติงานของตนเองและทีมงาน ตัดสินใจในการเลือกสภาพที่เหมาะสมเพื่อดำเนินการทางการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การวิจัยประเภทหนึ่งที่มีมุ่งพัฒนาและปรับปรุงการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพโดยอาศัยกระบวนการปฏิบัติอย่างมีระบบผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการปฏิบัติและวิเคราะห์สะท้อนผลการปฏิบัติ

2. ลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการทางการศึกษา

ประวิต เอราวรรณ์ (2545: 8) ได้สรุปลักษณะสำคัญของ การวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ Mckerman ไว้ดังนี้

- 1) ปัญหาที่นำมาวิจัยต้องเป็นปัญหาของผู้ปฏิบัติงาน
- 2) ปัญหานั้นต้องเป็นปัญหาที่สามารถแก้ไขได้
- 3) ปัญหานั้นเป็นปัญหาในเชิงปฏิบัติ ไม่ใช่ปัญหาเชิงทฤษฎีหรือหลักการ
- 4) มีการเสนอทางออกของปัญหาและปรับเปลี่ยนไปจนกว่าการวิจัยจะเสร็จสิ้น
- 5) เป้าหมายคือต้องการให้ผู้วิจัยเข้าใจปัญหา

6) ใช้วิธีวิจัยแบบกรณีศึกษา(Case Study) เพื่อบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับ การดำเนินการวิจัยหรือสถานการณ์ของปัญหาที่เกาะติดเพื่อศึกษา

7) กรณีศึกษาในที่นี้ เป็นการรายงานตามการรับรู้และความเชื่อในสิ่งต่างๆ ของครูหรือผู้เรียน

8) ใช้การบรรยายจากข้อมูลหรือสัญลักษณ์ทางภาษาที่แสดงออกมาในชีวิตประจำวัน

9) กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลได้อย่างอิสระ

10) เปิดรับหรือรวบรวมข้อมูลได้อย่างอิสระภายในกลุ่มหรือในระหว่างการปฏิบัติงาน

สุวิมล ว่องวานิช (2544 : 11) สรุปลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการไว้ดังนี้

1) การสะท้อนผลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของตนเองและผลที่เกิดขึ้น

2) การเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน เพื่อร่วมงานมีส่วนร่วมวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติงานและผลที่ได้รับ

3) กระบวนการที่มีการดำเนินงานเป็นวงจรที่ต่อเนื่องและทำเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงาน

4) ผลที่ได้จากการวิจัยนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงาน

อรัญญา สุธาสิโนบล (2544 : 67) กล่าวว่าลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีดังนี้

1) เริ่มต้นจากความต้องการปรับปรุงงานให้ดีขึ้นโดยค้นพบปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติเอง

2) มุ่งแก้ปัญหาเฉพาะจุดเฉพาะเรื่อง

3) เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา เพื่อปรับปรุงผลการปฏิบัติงาน

4) เป็นการวิจัยเพื่อประเมินตนเองของผู้ปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

5) เป็นการวิจัยซึ่งผู้ปฏิบัติเป็นผู้ประสบปัญหาเอง ย่อมจะดำเนินการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ดีกว่าการวิจัยโดยบุคคลภายนอก

6) เกี่ยวข้องกับนวัตกรรม การเปลี่ยนแปลง และวิธีการ

7) เป็นการวิจัยที่มีการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องเป็นระยะๆ เพื่อให้ทราบความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงาน อันจะนำไปสู่การปรับปรุงการทำงานในระยะต่อไป

8) เป็นการดำเนินการวิจัยภายใต้สภาพแวดล้อมทางสังคมที่ปกติ

9) มีการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง

10) ข้อมูลที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะต้องเหมาะสมสอดคล้องกับเรื่องที่ทำการวิจัย

11) เป็นการวิจัยที่ไม่ยึดแบบแผนเนื่องจากการเป็นวิจัยที่มุ่งแก้ปัญหาเฉพาะจุดเฉพาะเรื่องที่จะแก้ไขเท่านั้น

12) การดำเนินการวิจัยมีการทดสอบสมมุติฐานโดยการปฏิบัติจริง

13) การประเมินผลการวิจัยมุ่งพิจารณาขอบเขตการแก้ปัญหา หรือกระบวนการวิจัยและนำผลการวิจัยใช้ปรับปรุงงานได้เฉพาะเรื่อง

ผ่องพรรณ ตรียมลคกุล (2543 : 28) ได้สรุปลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการไว้ดังนี้ คือ

- 1) เป็นการวิจัยที่เน้นการมองสะท้อนกลับเกี่ยวกับสภาพการณ์หรือปัญหาที่ตนเองประสบอยู่ ไม่ใช่พัฒนาความรู้ใหม่
- 2) เป็นการวิจัยที่ดำเนินการโดยผู้มีส่วนร่วมโดยตรง ในหน่วยงานหรือองค์กรนั้นๆ และควรเป็นการวิจัยร่วมกันของทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
- 3) เป็นการวิจัยที่หวังผลในการปรับปรุงหรือพัฒนาการปฏิบัติงานนั้นๆ โดยตรง ซึ่งมุ่งผลในการปฏิบัติอย่างแท้จริง เพื่อการพัฒนาตามแนวทางใดแนวทางหนึ่ง กล่าวคือ เป็นการปรับวิธีการเดิมให้เหมาะสมยิ่งขึ้น หรือการเปลี่ยนแปลงไปสู่การปฏิบัติใหม่ๆ
- 4) เป็นการปฏิบัติที่มีการทดสอบวิธีการปฏิบัติจริงในสถานที่จริงโดยทันทีและวิเคราะห์ผลการปฏิบัตินั้นๆ โดยตนเอง

สรุปลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการคือกระบวนการดำเนินงานที่เป็นวงจรต่อเนื่องของผู้ปฏิบัติงาน เน้นการมีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งในการทำงานปกติ เพื่อให้เข้าใจปัญหาและได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับการแก้ปัญหาที่สามารถปฏิบัติได้จริงและผลการวิจัยจะตอบสนองความต้องการของตนเองและหน่วยงาน ทำให้หน่วยงานมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น

3. กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

เคมมิส และแม็กแท็กการ์ด (Kemmis and McTaggart, 1988 : 15) กล่าวว่า กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นการวางแผน(Planning) เริ่มต้นด้วยการสำรวจปัญหาที่สำคัญระหว่างครูและนักเรียน ผู้ปกครองและ/หรือผู้บริหาร เพื่อให้ได้ปัญหาที่สำคัญ ตลอดจนการแยกแยะรายละเอียดของปัญหานั้น เกี่ยวกับลักษณะของปัญหา เป็นปัญหาเกี่ยวกับใคร มีแนวทางแก้ปัญหาอย่างไร เช่น ครูต้องเปลี่ยนวิธีสอน นักเรียนต้องทำงานเป็นกลุ่ม เป็นต้น ในขั้นตอนการวางแผนจะมีการปรึกษาร่วมกันระหว่างผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด ซึ่งเป็นการวิเคราะห์สภาพปัญหาในชั้นเรียนอย่างครอบคลุมทุกแง่มุม

ขั้นที่ 2 ขั้นการปฏิบัติ (Action) หลังจากทีร่วมกันวางแผนเสร็จสิ้นถึงขั้นลงมือปฏิบัติตามแผนการดำเนินงาน โดยใช้การวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้นร่วมกันของทีมงานเพื่อทำการแก้ไขปรับปรุง ฉะนั้น แผนที่กำหนดควรมีการยืดหยุ่นปรับแก้ได้ โดยผู้วิจัยต้องใช้วิจารณญาณและการตัดสินใจที่เหมาะสม และมุ่งปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามขั้นตอนที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 3 ขั้นการสังเกต(Observation) เป็นการสังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นขณะดำเนินการกิจกรรมตามขั้นตอนที่วางไว้โดยการจดบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมดที่คาดหวังและไม่คาดหวัง โดยสังเกตกระบวนการปฏิบัติ(The Action Process) และผลของการปฏิบัติ(The Effects of Action)

ขั้นที่ 4 ขั้นการสะท้อนผล (Reflection) ขั้นสุดท้ายของวงจรการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือการประเมินผลหรือตรวจสอบการปฏิบัติงาน หรือสิ่งที่เป็นข้อปฏิบัติของข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติการ ผู้ร่วมวิจัยกับผู้เกี่ยวข้องควรนำข้อมูลที่ได้รวบรวมไว้จากเครื่องมือต่างๆ มาตรวจสอบปัญหาที่เกิดขึ้นในแง่มุมต่างๆ ที่สัมพันธ์กับสภาพสังคมหรือสิ่งแวดล้อมโดยผ่าน การอภิปรายปัญหา

การประเมินโดยกลุ่มทำให้ได้แนวทางในการพัฒนาขั้นตอนของการดำเนินกิจกรรมและเป็นข้อมูลพื้นฐานนำไปสู่การปรับปรุง และการวางแผนปฏิบัติต่อไป

ดังนั้นการนำกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการมาใช้ในการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาในชั้นเรียน โดยครูเป็นผู้เรียนรู้และวิเคราะห์หิวจรณ์ จะทำให้ครูพัฒนาการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของชั้นเรียนและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง

4. ประโยชน์ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ธีระ รุญเจริญ(2546 : 149) กล่าวถึง ประโยชน์ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

1) ให้โอกาสครูในการสร้างองค์ความรู้ ทักษะการทำวิจัย การประยุกต์ใช้ การตระหนักถึงทางเลือกที่เป็นไปได้ที่จะเปลี่ยนแปลงโรงเรียนให้ดีขึ้น

2) เป็นการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ นอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงหรือสะท้อนผลการทำงาน

3) เป็นประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติโดยตรง เนื่องจากช่วยพัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ

4) ช่วยทำให้เกิดการพัฒนาที่ต่อเนื่อง และเกิดการเปลี่ยนแปลงผ่านกระบวนการวิจัยในที่ทำงานซึ่งเป็นประโยชน์ต่อองค์กร เนื่องจากการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติและการแก้ปัญหา

5) เป็นการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติในการวิจัยทำให้กระบวนการวิจัยเป็นประชาธิปไตยทำให้เกิดการเรียนรู้ของผู้ปฏิบัติ

6) ช่วยตรวจสอบวิธีการทำงานของครูที่มีประสิทธิผล

7) ทำให้ครูเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent)

สรุปประโยชน์ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการจะช่วยลดช่องว่างระหว่างการค้นหาความรู้กับการนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงาน เป็นการนำความรู้มาทดลองด้วยการปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาในชีวิตจริง นอกจากนี้ยังสามารถสร้างความมั่นใจให้กับนักวิจัยในการนำความรู้ทางวิชาการมาใช้กับความเป็นจริง รวมทั้งสร้างทัศนคติที่ดีในการทำงานเป็นทีม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปรีศนา กลั่นเขตรกรรม (2553) ได้ศึกษาการศึกษาสภาพการดำเนินงานการบูรณาการแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการศึกษาของโรงเรียนแกนนำหลักสูตรบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจสังักัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการวิเคราะห์สภาพการดำเนินงานการบูรณาการแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการศึกษาของโรงเรียนแกนนำหลักสูตรบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สังักัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ ใน 4 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาและการใช้หลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดและการประเมินผล การศึกษา และด้านการบริหารจัดการเกี่ยวกับการศึกษา ในภาพรวมพบว่าผลการประเมินอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าผลการประเมินอยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) ผลการเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานการบูรณาการแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการศึกษาของโรงเรียนแกนนำหลักสูตรบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สังักัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ จำแนกตามตำแหน่งประสบการณ์ทำงาน และขนาดของโรงเรียนพบว่า 2.1) ข้าราชการครูที่มีตำแหน่ง

ต่างกัน มีสภาพการดำเนินงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2.2) ข้าราชการครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีสภาพการดำเนินงาน ด้านการพัฒนาและการใช้หลักสูตรด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดและการประเมินผลการศึกษา และด้านการบริหารจัดการเกี่ยวกับการศึกษา ไม่แตกต่างกัน 2.3) ข้าราชการครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน โดยภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ผลการวิเคราะห์ปัญหาการดำเนินงานการบูรณาการแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการศึกษาของโรงเรียนแกนนำหลักสูตรบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจสังักัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ ใน 4 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาและการใช้หลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดและการประเมินผลการศึกษา และด้านการบริหารจัดการเกี่ยวกับการศึกษาเป็นรายด้าน และรวมทุกด้านพบว่า ด้านการพัฒนาและการใช้หลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดและการประเมินผลการศึกษา และด้านการบริหารจัดการเกี่ยวกับการศึกษามีปัญหาการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง

จันทร์จิรา บุญมี (2557) ได้วิจัยเรื่องแนวทางการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดอุทัยธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาการดำเนินงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีปัญหาการดำเนินงานสูงสุด คือ ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน อันดับรองลงมาได้แก่ ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา และด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามลำดับ 2) แนวทางการดำเนินงาน มีดังนี้ 2.1) ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา คือ จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปกำหนดนโยบายสู่การปฏิบัติแก่ผู้บริหารสถานศึกษา ดำเนินการกำหนดนโยบายของสถานศึกษาโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมพิจารณาจัดให้มีมาตรการหรือระบบในการติดตามงาน และมีการรายงานผลการดำเนินงานให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ 2.2) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน คือ จัดอบรมปฏิบัติการ เรื่อง การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ครูทุกคน จัดทำตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ จัดทำระบบนิเทศติดตาม ส่งเสริมให้มีการใช้แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และนำกระบวนการวิจัยมาใช้ในการปรับปรุงพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 2.3) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน คือ จัดทำแผนงานโครงการเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่สนับสนุนการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จัดระบบในการดำเนินงาน ประสานความร่วมมือกับชุมชนและผู้เกี่ยวข้องในการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และจัดกิจกรรมสร้างภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิต และ 2.4) ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา คือ จัดทำแผนงานโครงการด้านกิจกรรมพัฒนาบุคลากรจัดให้มีผู้รับผิดชอบในการติดตามผลการดำเนินงาน มีการวิเคราะห์สาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการทำงาน มีการรายงานให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบ จัดให้มีกิจกรรมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประกาศเกียรติคุณบุคคลต้นแบบการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรียาดา สุขสว่าง (2557) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารจัดการการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ผลการศึกษาพบว่า 1) การบริหารจัดการการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มี

ระดับคุณภาพการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านการพัฒนาบุคลากร รองลงมา คือด้านผลลัพธ์และภาพความสำเร็จ ส่วนด้านที่มีระดับคุณภาพการปฏิบัติต่ำสุด คือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และ 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีต่อการบริหารจัดการการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ภานุพงษ์ ตะอ้าย (2557) ได้วิจัยเรื่องการเตรียมความพร้อมเพื่อรับการประเมินสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (สถานศึกษาพอเพียง) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยภาพรวมพบว่า 1) ผู้บริหารสถานศึกษามีระดับการเตรียมความพร้อมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากได้แก่ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา ครูแกนนำเศรษฐกิจพอเพียงมีระดับการเตรียมความพร้อมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และครูผู้สอนมีระดับการเตรียมความพร้อมโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 2) ผู้บริหารและครูควรมีส่วนร่วมในการวางแผน/โครงการ/กิจกรรมที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ติดตาม ตรวจสอบ ควบคุมการขับเคลื่อนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง สำหรับครูแกนนำเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ควรศึกษาหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากสถานศึกษาต้นแบบ หรือสถานศึกษาที่ผ่านการประเมิน แล้วนำมาประยุกต์เข้ากับบริบทของสถานศึกษาตนเอง จัดทำหน่วยการเรียนรู้ และแผนการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และทุกระดับชั้น สำหรับครูผู้สอน ได้แก่ จัดกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียนเพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนดำเนินชีวิตได้อย่างพอเพียงโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในกิจกรรมต่างๆ

สมรภูมิ อ่อนอ่อน (2557) ได้วิจัยเรื่องแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดตาก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 38 ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้านการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล มีปัญหาอยู่ในระดับมาก และการบริหารงานทั่วไปอยู่ในระดับปานกลาง 2) แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนมัธยมศึกษา ได้แก่ 2.1) แนวทางการบริหารงานวิชาการ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาจัดให้มีการอบรมให้ความรู้แก่ครูด้านสื่อการเรียนการสอนและการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา นิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการเรียนการสอน 2.2) แนวทางการบริหารงานงบประมาณ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาจัดประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อดำเนินการจัดสรรงบประมาณของสถานศึกษา ให้คณะกรรมการสถานศึกษาและครูในโรงเรียนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการระดมทรัพยากรทางการศึกษา และให้ความรู้แก่ครูในเรื่องตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และรายงานการใช้งบประมาณ 2.3) แนวทางการบริหารงานบุคคล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาวางแผนอัตรากำลังบุคลากรที่มีอยู่ให้ตรงตามความต้องการที่แท้จริง รวมถึงส่งบุคลากรไปอบรมกับหน่วยงานภายนอกอยู่เป็นประจำ และจัด

ประชุมหัวหน้ากลุ่มงานต่างๆ เพื่อมอบหมายงาน รวมถึงจัดประชุมบุคลากรทุกคนในโรงเรียนเพื่อชี้แจงเป้าหมายของการปฏิบัติงาน 2.4) แนวทางการบริหารงานทั่วไป ได้แก่ ด้านงานกิจการนักเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาจัดให้มีการประชุมผู้ปกครองประจำปีการศึกษา เพื่อชี้แจงกฎระเบียบของโรงเรียนแก่ผู้ปกครอง จัดอบรมครูที่ปรึกษาในเรื่องระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนพร้อมกับประเมินผล และรายงานผล

อรอนงค์ ดุมนิล (2557) ได้วิจัยเรื่องการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวคิดของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

เฉลิมชัย ตาระกา (2558) ได้วิจัยเรื่องการบริหารขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 พบว่า การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาพรวมและทุกรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ 1) การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 2) พัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา 3) หลักสูตรและการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ 4) ผลลัพธ์และภาพความสำเร็จ และ 5) การบริหารจัดการสถานศึกษา

พรทิพย์ บรรเทา (2558) ได้วิจัยเรื่องแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 (เลย - หนองบัวลำภู) พบว่า 1) ค่าดัชนีเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น(PNI Modify) ของการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 โดยรวมและรายด้าน พบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 มีการดำเนินการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารทั่วไป ด้านการบริหารวิชาการ และด้านการบริหารงบประมาณ ตามลำดับ 2) สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 มีการดำเนินการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารทั่วไป ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงบประมาณ และด้านการบริหารวิชาการ ตามลำดับ 3) แนวทางของการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย การบริหารงาน 4 กลุ่มในสถานศึกษา ได้แก่ การบริหารกลุ่มงานทั่วไป กลุ่มงานบุคคล กลุ่มงานบริหารงบประมาณ และการบริหารกลุ่มงานวิชาการ โดยสอดคล้องกับความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดี และมีเงื่อนไขความรู้ เงื่อนไขคุณธรรม

รัชนิกร วงศ์จิราษฎร์. (2559). ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในกลุ่มโรงเรียนค่ายพระเจ้าตาก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 พบว่า 1) บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในกลุ่มโรงเรียนค่ายพระเจ้าตาก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกตามเพศโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณารายด้าน ยกเว้น ด้านการพัฒนาบุคลากรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและด้านการจัดการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 3) บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกตามประสบการณ์ และขนาดของโรงเรียน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สุดารัตน์ กุมขุนทด (2559) ได้วิจัยเรื่องแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3 โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในอันดับปานกลาง ซึ่งอันดับสูงสุด ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา รองลงมาคือด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา และอันดับต่ำสุดได้แก่ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ส่วนแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3 ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา สถานศึกษาควรส่งเสริมนโยบายการจัดการศึกษาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบดำเนินการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา ให้มีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม/โครงการต่างๆ 2) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนจัดทำวิจัยในชั้นเรียน เกี่ยวกับ กิจกรรมการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงส่งเสริมสนับสนุนให้ครูผู้สอนได้รับความรู้ ความเข้าใจ เรื่องการทำวิจัยต่างๆ ตามหลักวิชาการ 3) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษาควรส่งเสริมให้นักเรียนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม/โครงการต่างๆ ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาสถานศึกษาและชุมชน และ 4) ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา สถานศึกษาควรส่งเสริมจัดให้มีการแสดงผลงานการปฏิบัติภารกิจหน้าที่ของบุคลากรในกิจกรรม/โครงการต่างๆ ส่งเสริมให้สถานศึกษาเป็นเข้าร่วมโครงการ “สถานศึกษาพอเพียง” เข้ารับการประเมินอย่างเป็นทางการ และพัฒนาสู่ “สถานศึกษาพอเพียงต้นแบบ” ต่อไป

จุฑามาส พัฒนศิริ (2560) ได้วิจัยเรื่องแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารคือ 1) ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา คือ จัดประชุมบุคลากรเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเชิญวิทยากรผู้มีความเชี่ยวชาญมาให้ความรู้ มีการกำกับดูแลติดตาม และรายงานผลการดำเนินงานให้

ผู้เกี่ยวข้องทราบ 2) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน คือ จัดอบรมเชิงปฏิบัติการการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากวิทยากรผู้มีความเชี่ยวชาญให้กับทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และทุกระดับชั้น 3) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน คือ จัดทำกิจกรรมหรือโครงการที่ส่งเสริมให้นักเรียนอยู่อย่างพอเพียง จัดตั้งเป็นชุมนุมหรือชมรม และนำผลงานมาจัดประกวดเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 4) ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา คือ จัดทำโครงการพัฒนาบุคลากรให้มีการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ มีการประกวดหรือนำเสนอผลงานตามกิจกรรมที่ได้ทำหลังจากมีการพัฒนาบุคลากรในรูปแบบของ Best Practice 2.5) ด้านผลลัพธ์/ความสำเร็จ คือ จัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการออม เช่น จัดตั้งธนาคารโรงเรียน มีการบูรณาการให้มิวเซียมเรียน หรือเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีในครัวเรือน การทำบัญชีรับ - จ่าย ให้นักเรียนนำเสนอผลงานในรูปแบบโครงการงานหรือจัดนิทรรศการเพื่อประเมินผลการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เจตนศิริ ทิพย์มาบุตร (2560) ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และมีแนวทางการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานบูรณาการหลักการทรงงาน กับความรู้ที่เป็นสากล และภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวทางสายกลาง ยึดหลักความพอเพียง ระเบียบ และกฎหมาย บริหารทรัพยากรทางการศึกษาที่มีอยู่ให้เพียงพอแก่ภาระงาน กิจกรรมการเรียนการสอน การนิเทศติดตาม การประเมินผล ส่งเสริมการศึกษาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กิจกรรมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน ครู และผู้บริหารตามศักยภาพ สอดคล้องกับภูมิสังคมในมิติด้าน เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 2) รูปแบบการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 2.1) หลักการบริหาร ได้แก่ หลักการคิดอย่างองค์รวม หลักการกระจายอำนาจ หลักการพึ่งตนเอง หลักคุณธรรม หลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า 2.2) กระบวนการบริหาร ได้แก่ การตัดสินใจ การวางแผน การปฏิบัติการ การประเมินผล และการปรับปรุงแก้ไข และผลการตรวจสอบรูปแบบการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก

ชนากานต์ กาทอง (2560) ได้ศึกษาสภาพและแนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่า 1) สภาพและแนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) แนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษากำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ แผนปฏิบัติการประจำปีสู่การปฏิบัติและต้องบริหารงานแบบมีส่วนร่วม มีการวัดและประเมินผล ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ควรมีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง โดยการถอดบทเรียนเชื่อมโยงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนควรมีการสอดแทรกหลักปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียงในทุก ๆ กิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้คู่คุณธรรม ด้านพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้บุคลากรทุกฝ่ายเข้าใจและตระหนักในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่กระบวนการเรียนการสอน รวมถึงสร้างภาคีเครือข่ายในการร่วมมือกันบริหารสถานศึกษา ด้านผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จควรสร้างผลงานที่เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตามบริบทของสถานศึกษา ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ทักษะต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

สกว.เดือน ควันไชย (2560) ได้วิจัยเรื่องสภาพและแนวทางการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ผลการวิจัยพบว่า 1)ระดับสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก และจำแนกเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน รองลงมา ด้านผลลัพธ์และภาพความสำเร็จ ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การบริหารจัดการสถานศึกษา และด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาตามลำดับ 2) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ควรมีการจัดตั้งโครงการสำหรับการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนการสอน จัดสรรงบประมาณสำหรับโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และจัดตั้งคณะกรรมการสำหรับการติดตามประเมินผลการขับเคลื่อน และมีการจัดโครงการส่งเสริมให้มีการประกอบอาชีพ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สุธรรม ธรรมทัศนานนท์ (2560) ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง(สถานศึกษาพอเพียง) ของ สถานศึกษาสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 แบ่งเป็น 5 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 แนวคิดและหลักการ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ส่วนที่ 2 องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย องค์ประกอบที่ 1 สภาพแวดล้อมภายนอก องค์ประกอบที่ 2 ปัจจัยป้อนเข้า องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการ องค์ประกอบที่ 4 ผลผลิต /ผลลัพธ์ องค์ประกอบที่ 5 ขอมูลป้อนกลับ ส่วนที่ 3 การนำรูปแบบไปใช้ ส่วนที่ 4 กระประเมินผล ส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ และผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความเหมาะสมและเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับ

สุรพงศ์ มงคลสุคนธ์รัก (2560) ได้วิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 โดยภาพรวมพบว่ามีสภาพการบริหารจัดการศึกษาอยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความ

คิดเห็นต่อสภาพการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Lamberton (2005:53-68) ได้ศึกษาเรื่อง ความพอเพียงอย่างยั่งยืนความตรงกันภายในรูปแบบความยั่งยืน พบว่า การพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ประสบความสำเร็จและได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางไปทั่วโลก ซึ่งเป็นเป้าหมายที่เหมาะสมสำหรับมนุษยชาติและการนำแนวคิดทั้งระบบภาครัฐและเอกชนได้แสดงให้เห็นถึงความยุ่งยากที่เกี่ยวข้องในบางส่วนที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างมิติทางนิเวศวิทยา สังคมและเศรษฐกิจที่รวมกันอยู่ภายในการแปลความหมายร่วมกันของการพัฒนาอย่างยั่งยืน การศึกษาครั้งนี้เป็นการพรรณนาถึงรูปแบบความยั่งยืนที่มีความชัดเจนและมีแนวทางเพื่อทำการตัดสินใจเป็นการแทนที่ของมุมมองเศรษฐกิจใหม่ของแนวทางตะวันตกซึ่งภายในแปลความหมายส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่อ้างถึงความพอเพียงอย่างยั่งยืน ข้อเสนอของการศึกษานี้คือ แนวคิดความพอเพียงอย่างยั่งยืนจะเป็นการเสริมให้มุมมองของกฎเกณฑ์ทางเศรษฐกิจแนวใหม่ไปกำหนดอุปสรรคต่อความสำเร็จในวัตถุประสงค์ทางสังคมและนิเวศวิทยาที่จะถูกนำไปสู่การแปลความหมายร่วมกันของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

New Economics Foundation (2015) ได้ศึกษาเรื่องดัชนีในการชี้วัดความสุขและเสนอผลการจัดอันดับประเทศที่มีความสุขในการอาศัยอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมพร้อมกับความกินดีอยู่ดีตามดัชนีชี้วัด คือ สภาพความเป็นอยู่ผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมความพอใจในการมีวิถ้อยู่ ความคาดหวังที่เป็นไปได้ในชีวิต มีสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่เหมาะสมกับจำนวนประชากร และอัตราปริมาณการบริโภคพลังงาน ผลการศึกษา พบว่า ประเทศวานูอาตู มีผลิตภาพที่แสดงถึงความสำเร็จในการดูแลประชาชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดี ตามสภาพของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม โดยประชาชนพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ตนตามสภาพใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม พพอใจในสิ่งที่เป็นอยู่ไม่บริโภคนิยม และมีความหวังดีต่อกันและกันในชุมชน มุลินธิเศรษฐกิจใหม่ได้เสนอว่าการมีความสุขระดับประเทศนั้นต้องกำจัดความยากจนให้หมดก่อนสนับสนุนการดำเนินชีวิตปกติอย่างรู้คุณค่า และกำหนดขอบเขตการใช้ทรัพยากรและจัดการกับทรัพยากรได้อย่างเหมาะสม ซึ่งการศึกษาที่กล่าวมาเป็นลักษณะของเนื้อหาองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือกิจกรรมที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยสรุปแล้วการบริหารโรงเรียนโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยนำคุณลักษณะความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และเงื่อนไขคุณธรรม เงื่อนไขความรู้มาบริหารโรงเรียนเพื่อให้เกิดความสำเร็จของโรงเรียน 5 ด้านคือ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา และด้านผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ โดยผู้บริหารต้องใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วม